

რაფიელ ივანიცკი-ინვილით ავტობიოგრაფიის მიზნებისა და ამოცანების შესახებ

ნუგზარ პაპუაშვილი*

პოსტსაბჭოურ საქართველოში ერთობ ხშირად გაისმის სიტყვა „ავტობიოგრაფია“, რაც უმეტესწილად დაკავშირებულია უკრაინის მართლმადიდებელი მოსახლეობის საგრძნობი ნაწილის სურვილთან, ამ ქვეყნის ყველა მართლმადიდებელი ერი და ბერი ერთ ადგილობრივ ეკლესიაში გაერთიანდეს და ამ ეკლესიის ავტობიოგრაფიული მმართველობა მოძმე ეკლესიებმა კანონის საფუძველზე და კანონიკურად დაადასტურონ. ქართულ დისკურსში ჩანან როგორც სასულიერო, ისე საერო წრეების წარმომადგენლები, რომლებიც აღნიშნული ბრძოლისადმი მეტწილად სოლიდარობას გამოხატავენ. ეს მოსალოდნელიცაა და გასაგებიც, მაგრამ გვრჩება შთაბეჭდილება, რომ ამ კამპანიაში ნაკლებად არის გამახვილებული ყურადღება ავტობიოგრაფიის, როგორც მოვლენის, არსებასა და მნიშვნელობაზე. არავინ სვამს კითხვებს: რისთვის სჭირდება ეკლესიას ავტობიოგრაფია? თვითმიზანია ის თუ საშუალება? და თუ საშუალებაა, მაინც რა მიზნის მიღწევის საშუალებაა ის? როგორ და რამდენად ეხმარება, უფრო სწორად, – შეიძლება დაეხმაროს ავტობიოგრაფია ეკლესიას პირდაპირი და უშუალო დანიშნულების – სამწყსოს ევანგელიზაციის – სრულყოფის გზაზე?

აღნიშნულ თემებსა და პრობლემებზე ფიქრს ბუნებრივად მივყავართ საქართველოს ისტორიის ერთ-ერთ დრამატულ და ქარტეხილებით სავსე ეპიზოდამდე – ამ ქვეყნის მართლმადიდებელი ეკლესიის ავტობიოგრაფიის განახლებისათვის ბრძოლამდე, რომელიც მე-20 საუკუნის პირველ ნახევარში მიმდინარეობდა. იმის მიუხედავად, რომ ამ თემაზე მრავალრიცხოვანი გამოკვლევები არსებობს, ხსენებული ბრძოლის შინაგანი მხარე ანუ საკუთრივ ეკლესიური მოტივი სათანადოდ შესწავლილი არ არის; არ მოგვეპოვება შემაჯამებელი ნაშრომი, რომელშიც მოცემული

---

* სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის პროფესორი.

იქნება აკადემიური პასუხები კითხვებზე: რას ასახელებდნენ მაშინ საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის წარმომადგენლები ავტოკეფალიისათვის ბრძოლის მოტივად? რა იდეალებთან აკავშირებდნენ ისინი ამ ბრძოლას: უფრო პოლიტიკურ თუ უფრო ეკლესიურ იდეალებთან? როგორი დასკვნის გამოტანის შესაძლებლობას გვაძლევს მათი წერილობითი მემკვიდრეობა: დამოუკიდებლობას ისინი თვითმიზნად მოიაზრებდნენ თუ სახარებასთან მეტად და მეტად დაახლოების საშუალებად? კიდევ უფრო რომ დაავაკონკრეტოთ: ჰქონდათ თუ არა მათ, ავტოკეფალიის მორწმუნე აპოლოგეტებს, პროგრამაში საეკლესიო რეფორმები, რომელთა განხორციელებას ისინი ავტოკეფალიის გარეშე (ანუ: რუსეთის უწმინდეს სინოდთან დაქვემდებარების პირობებში) ვერ მოახერხებდნენ?

დასმულ კითხვებზე პასუხები მოიპოვება როგორც ხსენებულ მოძრაობასთან დაკავშირებულ ოფიციალურ დოკუმენტებში (პროექტებში, რეზოლუციებში და მართვა-გამგეობის დებულებებში), ისე ამ მოძრაობის იდეოლოგთა ჩანაწერებსა და განცხადებებში. მასალა დიდია და მას მონოგრაფიულად შესწავლა სჭირდება. ამჟამად შემოვიფარგლებით ერთ-ერთი ასეთი იდეოლოგის, ღრმად განსწავლული საზოგადო და საეკლესიო მოღვაწის, იურისტის, ისტორიკოსის, პუბლიცისტის, რედაქტორისა და მთარგმნელის, ქართული პოლიტიკური და რელიგიური ემიგრაციის თვალსაჩინო წარმომადგენლის – რაფიელ ივანიცკი-ინგილოს (1886-1966), – ნააზრევის წარმოჩენით.

რაფიელ (რაფო) ივანიცკი-ინგილოს ცხოვრება და მოღვაწეობა სამშობლოში თუ მის საზღვრებს გარეთ, ძირითადად, საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის პრობლემებს უკავშირდება და მრავალმხრივ ყურადღებას იმსახურებს. მაგრამ ვიდრე ამ საგანს უშუალოდ შეეხებით, გვმართებს, მკაფიოდ აღვნიშნოთ ცნობილი საეკლესიო და საზოგადო მოღვაწის, ყოფილი დეკანოზის, იურისტისა და ადამიანთა უფლებადამცველის – ვასილ კობახიძის – დამსახურება იმ მასალის მოძიების საქმეში, რომელიც მან ჩვენ წარმოგვიდგინა და დამუშავების უფლება თავაზიანად დაგვითმო. ეს მასალა მან საფრანგეთში მოიპოვა პარიზის წმ. ნინოს

ქართული სამრევლოს წინამძღვრის, დეკანოზ არჩილ დავრიშაშვილისა და ვაჟა ბურდულის (ამჟამად მღვდელ მიქაელის) თანადგომით. ამ მასალის ასლები ამჟამად ჩემს ხელთაა და შემდგომ დამუშავებას მოელის. ამას გარდა არსებობს სხვადასხვა მკვლევრის პუბლიკაციები, რომლებშიც განხილული და შეჯამებულია რაფიელ ინგილოს ცხოვრებისა და შემოქმედების არსებითი საკითხები. ზოგ შემთხვევაში, მაგალითად, – ელდარ ბუბულაშვილის ნარკვევებში ახლად გამოვლენილი დოკუმენტური მასალაც გვხვდება. თუმცა მკაფიოდ უნდა აღინიშნოს შემდეგი: ეს ცხოვრება და ეს შემოქმედება იმდენად ფართო, ღრმა და მრავლისმომცველია, რომ ამ უბანზე ახალ-ახალი მასალის გამოვლენა კვლავ არის მოსალოდნელი.

პირველი კითხვა, რომელიც რაფიელ ინგილოს ბიოგრაფიაზე მუშაობის დროს დაისმის, შეეხება გვარის – ივანიცკის – წარმომავლობას. მის დაფუძნებაზე ასეთი გადმოცემა არსებობს: როდესაც მთავარმართებელი მიხეილ ვორონცოვი (1782-1856) იმამ შამილის წინააღმდეგ იბრძოდა, მოწინააღმდეგის ბანაკიდან მის მხარეზე გადმოვიდა (შესაძლებელია, ცნობილ ჰაჯი მურატთან ერთად) 22 წლის მიურიდი ინგილო, რომელმაც ქრისტიანად გახდომის სურვილი გამოთქვა. ვორონცოვის ერთგულმა პოლკოვნიკმა, გვარად ივანიცკიმ, იმდენად მოიწონა და შეიყვარა ეს ახალგაზრდა, რომ მონათლა და იშვილა კიდევ. ახლად მონათლულმა ინგილომ ნათლიისა და მამობილის გვარი მიირქვა და შთამომავლობასაც ეს გვარი უანდერძა¹. ინგილო რაფიელი (რაფო) ამ გვარის წარმომადგენელი გახლდათ.

რაფიელ ინგილო დაიბადა 1886 წლის 23 ივლისს საინგილოს სოფელში კახი; დაამთავრა თელავის სასულიერო სასწავლებელი, შემდეგ კი პეტერბურგის უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტი; აღიჭურვა აკადემიური ცოდნით სხვადასხვა ჰუმანიტარულ დისციპლინაში და დაეუფლა კლასიკურ ენებს, ასევე – წამყვან ევროპულ ენებსა და ლეთისმეტყველების საფუძვლებს. მან

¹ დავიდოვი რ., რაფიელ ივანიცკი ქართველი, გაზ. „დროშა“, 1989, №11, 17.

პეტერბურგში შეითვისა ანტიმონარქიული, დემოკრატიული და ლიბერალური იდეები, რომელთა ერთგული სამსახურის შეგნებით სამშობლოში დაბრუნდა. ჯერ საინგილოში მსახურობდა მისიონერად, სკოლის მასწავლებლად და მხარის იურისტად. მალე ის პოლიტიკაშიც ჩაება; გადმოსახლდა თბილისში და ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის აქტიური წევრი გახდა; ეწეოდა ნაყოფიერ სამეცნიერო, შემოქმედებით და პუბლიცისტურ საქმიანობას; რედაქტორობდა აღნიშნული პარტიის გაზეთს „საქართველო“, რომელშიც პერიოდულად ქვეყნდებოდა რაფიელ ინგილოს სტატიები (ხშირად – ხელმოუწერლად) როგორც იურიდიულ და პოლიტიკურ, ისე საეკლესიო საკითხებზე.

რაფიელ ინგილო საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალურ უფლებათა განახლების მომხრეთა გვერდით დადგა. საინგილოს მართლმადიდებელმა მოსახლეობამ ის იმ საეკლესიო კრების დელეგატად აირჩია, რომელსაც 1917 წლის 12 მარტს მცხეთაში გამოცხადებული ავტოკეფალიისათვის სამართლებრივი სანქცია უნდა მიეცა. ეს კრება შედგა 1917 წლის 8-17 სექტემბერს თბილისის სიონში და ისტორიაში სრულიად საქართველოს პირველი საეკლესიო კრების სახელით შევიდა. რაფიელ ინგილო მას ხშირად, მთავარი და არსებითი მიზნის გამო, „საქართველოს ეკლესიის დამოუკიდებლობის დამწესებელ კრებად“ მოიხსენიებს და თავად ამ ფორუმის ერთ-ერთ ყველაზე აქტიურ წევრად გამოიყურება.

კრებაზე ჩატარდა საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის მეთაურის – სრულიად საქართველოს კათალიკოს-პატრიარქის – არჩევნები, რომელშიც გაიმარჯვა ეპისკოპოს კირიონ საძაგლიშვილის კანდიდატურამ. ინგილო რაფიელი იმთავითვე მის ერთგულ მომხრეთა რიგებში იდგა. ამავე კრებაზე ჩამოყალიბდა საკათალიკოსო საბჭო და საეკლესიო სასამართლო. ორივე ორგანო ეფუძნებოდა დემოკრატიულ პრინციპებს, რაც იმაშიც გამოიხატებოდა, რომ მათ სტრუქტურებში სამღვდელთა გვერდით საერო პირები თანამშრომლობდნენ. რაფიელი ორივე დაწესებულებაში მუშაობდა.

რაფიელ ივანიცკი-ინგილო მიესალმა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის გამოცხადებას (1918 წლის 26 მაისს) და იმთავითვე მის სამსახურში ჩადგა: საინგილო მას დამფუძნებელი საბჭოს წევრად ირჩევს.

მას შემდეგ, რაც დემოკრატიული საქართველოს დამოუკიდებლობას ბოლო მოეღო (1921 წლის 25 თებერვალი), რაფიელ ინგილო საქართველოს იმ მოქალაქეთა გვერდით დადგა, რომლებმაც საბჭოთა ოკუპაცია დაგმეს. ამის გამო ბუნებრივია, რომ მას კათალიკოს ამბროსი ხელაიას უერთგულეს მსახურთა გვერდით ვხედავთ. იგი გვევლინება ერთ-ერთ ორგანიზატორად სრულიად საქართველოს მესამე საეკლესიო კრებისა, რომელიც 1921 წლის 1-5 სექტემბერს შედგა და რომელმაც კათალიკოს-პატრიარქის თანამდებობაზე სოხუმისა და აფხაზეთის მიტროპოლიტი ამბროსი აირჩია. უკანასკნელმა რაფიელს პირადი მდივნის მოვალეობა დააკისრა.

საბჭოთა სპეცსამსახურებს რაფიელ ინგილოს ანტისაბჭოთა განწყობილება და საქმიანობა შეუმჩნეველი არ დარჩენიათ. ის დააპატიმრეს და სამშობლოდან იძულებითი გადასახლება მიუსაჯეს. არსებობს ყოფილი დეკანოზის, აკადემიკოს კორნელი კეკელიძის, ზეპირი ცნობა, რომლის თანახმად, ერთი ეგზემპლარი კათალიკოს-პატრიარქ ამბროსის მემორანდუმისა გენუის კონფერენციას საზღვარგარეთ სწორედ „რაფო ივანიცკიმ“ გაიტანა (ეს ჩვენ კორნელი კეკელიძის ახლო ნათესავისაგან, პროფ. მიხეილ ქავთარიასაგან, გვსმენია).

ქართული ემიგრაციის თვალსაჩინო წარმომადგენელი, რადიო „თავისუფლების“ ქართული რედაქციის წამყვანი თანამშრომელი, კარლო ინასარიძე გვაუწყებს: რაფიელ ივანიცკი ჯერ გერმანიაში ჩავიდა, იქიდან კი რომში გადავიდა, სადაც ის „სრულიად საქართველოს საკათალიკოსო საბჭომ მიავლინა საქართველოს ეკლესიის წარმომადგენლად რომის პაპის უწმიდეს კარზე“². ამიტომ არ ინვეს გაკვირვებას წმ. გრიგოლ ფერაძის ცნობა იმის თაობაზე,

² ინასარიძე კ., არქიმანდრიტი რაფიელ ინგილო, ჟურნ. კავკასიონი, XII, პარიზი, 1967, 151.

რომ რაფიელ ინგილო თანამემამულე ემიგრანტებს შორის უნიატური წესის კათოლიკობას ქადაგებდა³.

მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ რაფიელ ინგილო ეკურთხა მღვდლად, შემდეგ ბერად აღიკვეცა და არქიმანდრიტი გახდა. სასულიერო მოღვაწეობის უდიდესი ნაწილი მან ესპანეთში, მადრიდში, გაატარა; წინამძღვრობდა სამრევლოს, რომელიც შემადგენლობით ინტერნაციონალური იყო და ბერძნებს, ქართველებს, რუსებსა და რუმინელებს აერთიანებდა. კარლო ინასარიძის თქმით, „იგი სწირავდა ერთი წირვის დროს ბერძნულ, ქართულ და რუსულ ენებზე, რაც საერთო აღტაცებას იწვევდა, [ეს აღტაცება გამოწვეული იყო] აგრეთვე თავისი მშვენიერი წირვითა და გალობით...“⁴.

სიცოცხლის უკანასკნელი წელი რაფიელ ინგილომ პარიზში, თანამემამულეთა გარემოცვაში, გაატარა. მას ლევილის ძმათა სასაფლაოზე განსვენების სურვილი ჰქონდა, რაც აუხრულდა. ის 1966 წლის 27 ივნისს გარდაიცვალა და ანდერძისამებრ ლევილში დაიმარხა.

მამა რაფიელი ერთობ ნაყოფიერი ბელეტრისტი გახლდათ. მას მდიდარი წერილობითი მემკვიდრეობა დარჩა. ბევრი რამ ამ უბანზე ჯერაც გამოსავლენი და შესასწავლია. სასურველია შედგეს მისი ნაწერების ბიბლიოგრაფია. თუმცა, ისიც კი, რაც ჩვენთვის ხელმისაწვდომია, გვაძლევს უფლებას, თამამად ვთქვათ: რაფიელ ივანიცკი-ინგილოს სახით ჩვენს წინაშე დიდი მოაზროვნე და შემოქმედი, მოქალაქე და პატრიოტი.

ამჯერად ჩვენი ყურადღების საგანია რაფიელ ინგილოს შეხედულებები საეკლესიო ავტოკეფალიის თაობაზე. ცხადია, ესეც ვრცელი თემაა. ამ შემთხვევაში იმ მასალის წარმოჩენით შემოვიფარგლებით, რაც გაზეთ „საქართველოში“ მოვიძიეთ (ციტატებში მხოლოდ კორექტურას გავასწორებთ).

---

³ პაპუაშვილი ნ., გრიგოლ ფერაძე სარწმუნოებისა და მოქალაქეობის შესახებ, თბილისი, 2006, 60.

⁴ ინასარიძე კ., არქიმანდრიტი რაფიელ ინგილო, ჟურნ. კავკასიონი, XII, პარიზი, 1967, 151.

კორესპონდენცია, რომელიც ავტოკეფალიის განახლებიდან პირველი საეკლესიო კრების მიმოხილვას ეძღვნება, საინტერესოა როგორც ისტორიული, ისე თეორიული თვალსაზრისით, აგრეთვე – სტილითა და აზრთა მდინარებით:

„ჩვენი სარწმუნოებრივი თვითგამორკვევის საძირკველი, ყველა ქართველისათვის დაუფინყარ 12 მარტს ჩაყრილი, დაგვირგვინდა შესანიშნავ აქტით, რომელმაც ეგზომხნის დაქვრივებულ მართლმადიდებელ ეკლესიას აღუდგინა კანონიერი თავი – სრულიად საქართველოს კათოლიკოზ-პატრიარქი. (...) კრებამ კათალიკოს-პატრიარქის არჩევით არ შემოფარგლა თავისი მოღვაწეობა: მან ფართო მასშტაბით იხელმძღვანელა და საეკლესიო წყობილების ყველა მხარეს მიაქცია ყურადღება. (...) კრებამ ნათელ ჰყო, რომ ჩვენი სასულიერო წოდება თანამედროვე ცხოვრების თვალსაზრისზე სდგას და უფრო უკვირდება რელიგიის ღრმა დოგმატურ მხარეს, ვიდრე ისტორიულად შექმნილ საეკლესიო ადათებს და საზოგადოთ საეკლესიო რიტუალს. მართლმადიდებელ ეკლესიის ლიტურგიკულ სფეროსაც მიაპყრო კრებამ ჯეროვანი ყურადღება და რეზოლუციაში გამოთქვა სურვილი ლიტურგიის და საზოგადოთ ღვთის-მსახურების წესების განმარტივებისა (...) გადაჭრით შეიძლება ითქვას, რომ საეკლესიო კრებამ დიდი ისტორიული ღვაწლი დასდო ჩვენს ეკლესიას: კრების მოღვაწეობაში აშკარად გამოსჭვივის მისი განუსაზღვრელი სიყვარული უძველეს ივერიის ეკლესიისადმი და შეურყეველი რწმენა, რომ სამუდამოთ იწყება ახალი – განახლებისა და აღორძინების დრო“⁵.

ისტორიის მხრითაც და საეკლესიო-საღვთისმეტყველო კუთხითაც დასაფიქრებელ და გასათვალისწინებელ აქცენტებს გვთავაზობს მეორე კორესპონდენცია, უფრო – სამეცნიერო ეტიუდი, რომელშიც ვკითხულობთ:

„მეცხრამეტე საუკუნის დასაწყისი კეთილად არ მოევიწინა საქართველოს: უკიდურეს გაჭირვებამდე მიყვანილი (...) მცირე სამეფო იძულებული იყო დახმარებისათვის მიემართა რუსე-

⁵ ინგილო რ., საქართველოს ეკლესიის უახლოესი მიზანი. გაზ. „საქართველო“, 19, IX, №205, 1-2.

თისათვის იმ მოსაზრებით, რომ უდიდესი ჩრდილო იმპერია ქომაგობას აღმოუჩენდა მას მოზღვავებულ მტრებთან საბრძოლველად და ამნაირად ქართველ ერს შეეძლებოდა თავისუფალი სახელმწიფო ცხოვრება.

შემდგომმა ჟამთა სვლამ ცხად ჰყო, რომ ძლიერმა მოკავშირემ თვით გამოიჩინა აგრესიული მიდრეკილება და „ქალაქის ნაფლეთად“ აქცია ხელშეკრულება საქართველოსთან. საერთაშორისო იურიდიულ აქტს თვითმპყრობელობამ უბრალო ცალმხრივი დოკუმენტის ხასიათი მისცა და ამდაგვარად [ის] ჩვენს სამშობლოში ახდენდა მრავალ პოლიტიკურ ექსპერიმენტებს, რომლის ფინალი ავტოკეფალურ ეკლესიის გაუქმებაში გამოიხატა. (...)

ჩვენი ეკლესიის ასი წლის დამოკიდებულებას სინოდისაგან ჭეშმარიტად დაერქმის მწუხრით აღსავსე მარტიროლოგი! (...)

საქართველოს პოლიტიკურ აღდგენას წინამორბედათ მოევლინა ეკლესიის განთავისუფლება. (...)

აღდგენილი საქართველოს კათოლიკე ეკლესია უდიდეს აქტს ახდენს დღეს: მცხეთის ათ-თორმეტ მოციქულთა საკათედრო ტაძარში იკურთხების სრულიად საქართველოს კათოლიკოზ-პატრიარქი კირიონ მეორე. შესრულდა მრავალთა ნატვრა: ამიერიდგან ქართველთა ერის სარწმუნოებრივ გრძნობას აღარ შებილწავს უცხოთა თავ-აღებული ბატონობა. მორწმუნე ქართველის დამოკიდებულებას უზენაესისადმი დაქირავებული თარჯიმანი აღარ დასჭირდება. ჩვენი ეკლესიიდან განიდევნება შეუსაბამო თეატრლობა, ხოლო მრევლში მოისპობა ის შესაზარი ბიუროკრატიული წესები, რომელიც ახშობდა სარწმუნოებას და მის ნაცვლად ამყარებდა კლერიკალობას და მწვალებლობას. განათლებული კათოლიკოზის დახმარებით ჩვენი ეკლესია აღადგენს ძველ მარტივ წესებს და ნამდვილ ეროვნულ ადათებს; ჩვენი ეკლესია დაჰგმობს სინოდის ცეზარე-პაპის პოლიტიკას და მართვა-გამგეობის საქმეებს მოაწყობს ისე, როგორც მოითხოვს თანამედროვე ცხოვრების პირობები“⁶.

---

⁶ ინგილო რ., აღდგომილი ეკლესია. გაზ. საქართველო, 1917, 1 (14). X, №235 [215], 2.

ეს ციტატებიც საკმარისია, რათა დავფიქრდეთ და დავრწმუნდეთ, რომ რაფიელ ინგილო ავტოკეფალიის იდეას საეკლესიო რეფორმაციის იდეასთან აკავშირებდა; ავტოკეფალიას მისთვის იმდენად ჰქონდა ფასი, რამდენადაც ეს მოვლენა საეკლესიო ცხოვრების განახლების, ქრისტეს სახარებისა და, ზოგადად, ახალი აღთქმის სულის მეტად და მეტად გათავისების საშუალებად მოიაზრებოდა.